

HANNEKE PAAUWE & VILLANELLA

EN BRAAF ZIJN!

INSPIRATIEMAP

INSPIRATIE IS: JE DE TOEKOMST HERINNEREN

Deze inspiratiemap wil drie dingen doen:

1. Goesting geven

In *En braaf zijn!* zitten een boel thema's en onderwerpen die de moeite van het verder verkennen waard zijn. We kiezen er een paar uit en bieden je inspiratiemateriaal dat je goesting wil geven om dat voor en/of na de voorstelling inderdaad ook te doen. We exploreren 4 thema's:

1. En braaf zijn: over gehoorzamen, afspraken, regels en dingen die niet mogen.
2. Als je uit de pas loopt maak je het mooiste ritme: over fantasie, werkelijkheid en spelen.
3. Ik zie je zo graag dat ik je wel zou kunnen opeten: over [gebrek aan] ruimte en vrijheid.
4. Is de wereld van mij of ben ik van de wereld?: over verantwoordelijkheid en milieubewustzijn.

We geven je per thema telkens een aantal filosofische vragen mee om met je leerlingen te onderzoeken en telkens ook een paar bijzondere 'to do's'.

2. Laten zien dat goede vragen beter zijn dan slechte antwoorden

Kinderen nemen in het leven niets voor kennisgeving aan. Ze zetten voortdurend overal vraagtekens bij. Die vragen kunnen eenvoudig zijn en zonder al te veel moeite te beantwoorden: Wat eten we vanavond? Wat gaan we morgen doen?

Er zijn ook vragen van een ander kaliber: hoeveel putjes zitten er in een golfbal? Hoe komt het dat lucht doorzichtig is als je naar links en naar rechts kijkt en blauw als je naar boven kijkt? [*]
Deze vragen zijn al een pak lastiger. Maar je kunt op de eerste vraag een plausibel antwoord geven als je de putjes in een golfbal gaat tellen of opzoekt of iemand dat in jouw plaats misschien al heeft gedaan.

Op de tweede vraag kan je antwoorden als je je verdiept

in hoe ogen precies werken en in de eigenschappen van licht.

Kinderen zijn echter óók experts in het stellen van vragen 'hors catégorie': Waar was ik voordat ik geboren werd en waar ben ik als ik dood ben? Wat was er voor het begin van de wereld en wat komt erna? Kan muziek nat worden? Welke kleur heeft de tijd? Zeg eens eerlijk: Wie kan daar een sluitend antwoord op geven? Toch is dat iets dat we dikwijls proberen omdat dit nu eenmaal het patroon is waar wij in zitten: Kinderen vragen ons iets en wij voelen ons [als grote mens en/of leerkracht] verplicht hen te antwoorden. Terwijl er ook een andere optie is. De keuze om kindervragen te nemen voor wat ze zijn: blijken van fascinatie. De mogelijkheid om die verwondering met hen samen grondig te onderzoeken en verder te exploreren. Dat is niet 'het vinden van antwoorden uit de weg gaan'. Integendeel. Het is wel kinderen laten zien en doen ervaren dat het zoeken naar iets minstens even belangrijk en plezierig en avontuurlijk kan zijn als het bereiken van de bestemming. En dat elk eindpunt in ons denken voorlopig en tijdelijk is. Of

zoals Kamiel van zes het zei: ‘Eigenlijk is weten het tegendeel van denken’. Kan het nóg spannender?

3. Vooral achter het witte konijn van de werkelijkheid aangaan

Bij *Alice in Wonderland* speelt Alice in de tuin als er opeens een wit konijn voorbij huppelt dat in zichzelf aan het mompelen is. Ze loopt achter hem aan, valt in het konijnenhol en belandt in Wonderland. Ze maakt een reis van de werkelijkheid naar een fantasiewereld en terug. In de film *The Matrix* gebeurt het omgekeerde. De hoofdfiguur Neo ziet op een computerscherm de boodschap ‘volg het witte konijn’. Direct daarna wordt op zijn deur geklopt. Een bloedmooie vrouw -met op haar schouder de tatoeage van een wit konijn- nodigt hem uit voor een feest. Daar komt Neo Morpheus tegen die hem laat kiezen tussen twee pillen: een rode en een blauwe. Neo kiest de rode en reist dan van

zijn fantasiewereld naar de harde, donkere werkelijkheid. Daarna keert hij met geopende ogen terug. Lewis Carroll was behalve de schrijver van *Alice in Wonderland* ook een Oxford logicus en filosoof. Als je het boek leest wordt Wonderland een plek vol filosofische raadsels: Kun je al voor het ontbijt zes onmogelijke dingen bedenken? Kan de grijnzende kat helemaal verdwijnen terwijl alleen zijn grijns achterblijft?

Net als Lewis Carroll hebben ook de regisseurs van *The Matrix* een wereld vol filosofische raadsels gecreeërd. Kan de wereld een illusie zijn? Kunnen machines denken? Hebben wij een vrije wil of wordt alles door het [nood]lot bepaald? In deze inspiratiemap willen we het witte konijn volgen naar Wonderland. In de eerste plaats dat van de werkelijkheid. Omdat Proust gelijk heeft als hij zegt dat ‘de beste ontdekkingsreizen niet de reizen

door onbekende landen zijn, maar de reizen waardoor je de wereld met andere ogen gaat zien.’ De wereld van de werkelijkheid met andere ogen zien. Dat is wat we in deze inspiratiemap proberen te doen.

Veel plezier ermee!
Villanella

[*]

- In een officiële, reglementaire golfbal zitten 336 putjes. Ik heb ze geteld.
- De blauwe kleur van de lucht komt tot stand doordat blauw uit het spectrum van het zonlicht veel gemakkelijker wordt verstrooid door de dampkring dan bijvoorbeeld rood licht. Dat effect is het best en duidelijkst zichtbaar als je naar boven kijkt. Als je je bijvoorbeeld fixeert op een kerktoeren een paar honderd meter verder, valt het veel minder op.

1. en braaf zijn!

over gehoorzamen | afspraken | regels | dingen die niet mogen

FILOSOFISCHE ACHTERGRONDVRAGEN

Ze hebben er niet altijd zin in. Toch vinden de meeste kinderen zelf echt wel dat ze hun ouders moeten gehoorzamen. Ze hebben en geven daar meestal ook verschillende [goeie] redenen voor. Het is belangrijk dat kinderen kunnen inzien en toegeven dat ze ouders en leerkrachten nodig hebben om hen op weg te helpen. Dat ze zich af en toe afvragen wat zij zouden doen als ze in de schoenen van hun ouders stonden. Maar net zo goed dat ze verdomd goed weten dat die ouders en leerkrachten hun gezag niet mogen misbruiken en dat zij niet blind moeten gehoorzamen. Dat ze niet bang zijn voor volwassenen en leren om met hen de dialoog aan te gaan. Dat ze beseffen dat ze nooit te klein zijn om ideeën te hebben en om te proberen iets te begrijpen.

De voorstelling begint met een opsomming van 'verboden'. De drie kinderen op de scène geven voorbeelden van dingen die ze van hun ouders niet mogen. Ga met je klas

het gesprek aan over de vraag 'Moet je altijd gehoorzamen aan je ouders?'

Hieronder staan [mogelijke] antwoorden die kinderen vaak op die vraag geven en [mogelijke] vervolgvragen die jij dan kan stellen. [Ze zijn gebaseerd op effectieve gesprekken die ik in de kleuterklas en lagere school met kinderen heb gevoerd.]

Het is absoluut niet de bedoeling dat je deze vragen klakkeloos overneemt en afhaspelt. Waarschijnlijk geven jouw kinderen toch andere antwoorden. Dat is juist het heerlijke aan filosoferen met kinderen: het is en blijft volstrekt onvoorspelbaar.

Deze mogelijke antwoorden en mogelijke vervolgvragen dienen dus alleen om je te inspireren. En om je te helpen vragen als deze te vermijden: 'Als er thuis en op school geen regels zouden bestaan, zou je dat fijn vinden?' Want dan roepen de rebellen in je klas om ter hardst 'ja' en de braven en volgzamen om ter hardst 'nee'. Het is een vraag waar je daarna verder weinig mee kan.

Moet je altijd aan je ouders gehoorzamen?

**nee, want ik hou niet
van gehoorzamen**

ja maar...

ben je als kind groot genoeg om altijd alles zelf te beslissen?

kun je als je gehoorzaamt geen dingen ontdekken die je plezant vindt?

ja, want zij weten meer dan ik

ja maar...

weet jij geen dingen die zij niet weten?

kunnen je ouders zich vergissen?

wat als je juf het tegenovergestelde vraagt van je ouders?

is het feit dat iemand meer weet een reden om hem te gehoorzamen?

**ja, want ik hou van hen
en ik vertrouw hen**

ja maar...

kun je van iemand houden en hem toch niet gehoorzamen?

maak je het vertrouwen van je ouders kapot door tegen hen in te gaan?

ja, want je moet respect hebben voor volwassenen

ja maar...

verdienen volwassenen meer respect dan kinderen?
verdienen álle volwassenen respect?
is gehoorzaamheid altijd een teken van respect?
kun je soms ongehoorzaam zijn uit zelfrespect?

ja, want anders krijg ik straf

ja maar...

is schrik voor straf de enige reden waarom je gehoorzaamt?
zou je gehoorzamen als je ouders je altijd alles vriendelijk uitleggen en nooit straffen?
begrijp jij altijd waarom je ouders je straffen?

In de voorstelling vraagt een van de drie kinderpersonages, Natascha, zich af of je een brood mag stelen als je honger hebt [terwijl ze heel goed beseft dat stelen doorgaans iets is dat niet mag]. Kinderen zijn geneigd om over

‘goed’ en ‘kwaad’, over wat mag en niet mag redelijk uitgesproken en nogal zwart/wit te denken. Het is belangrijk dat ze ontdekken dat ‘moraal’ niet altijd eenduidig is. Dat het nodig is om zelf te blijven [na]denken over waarom iets mag en waarom niet. Je kan met hen het gesprek aangaan over de vraag van Natascha [zie hieronder]. Maar je kan ook een andere kiezen. Bijvoorbeeld: Liegen mag niet. Maar wat als je met een leugen iemands leven kan redden?

Mag je stelen om te kunnen eten?

ja, als ik minder eten heb dan de anderen

ja maar...

als je genoeg eten hebt, waarom zou je dan nog meer willen?
kan iedereen altijd precies hetzelfde en evenveel hebben?

waarom zou iedereen precies hetzelfde en evenveel moeten hebben?
kan het zijn dat iemand meer nodig heeft dan iemand anders?

nee, want het mag niet van de politie en van de wet

ja maar...

als de politie je niet ziet, zou je dan stelen?
kan een wet onrechtvaardig zijn?
moet je gehoorzamen aan een wet die onrechtvaardig is?
kan een wet geen uitzonderingen maken?
is de wet in alle landen hetzelfde?

nee, want het is slecht om te stelen

ja maar...

wie bepaalt of iets goed of slecht is?
denken alle mensen hetzelfde over goed en kwaad?
waarom zou je iets slecht niet doen?
kun je in het leven altijd doen wat goed is?

TO DO'S

1. The good cop and the bad cop

Maak met je leerlingen een inventaris van de regels die er op school en in jouw klas bestaan. Verdeel de leerlingen in kleine groepjes. Laat hen die regels opsplitsen in 'goeie' en in 'slechte'. Waarbij ze wel telkens een argument en een reden moeten geven waarom ze die bepaalde regel goed of slecht vinden.

Bijvoorbeeld:

'Dat ik mijn hand voor mijn mond moet houden als ik hoest is een goeie regel want daardoor vliegen de bacillen niet in het rond en maak ik andere kinderen niet ziek.'

'Dat mijn brooddoos leeg moet zijn voor ik naar de speelplaats mag is een slechte regel want soms heb ik echt geen honger meer en dan mag ik toch nog niet gaan spelen.'

Besprek daarna met je klasgroep hoe je de slechte regels kan omtuigen in goeie. Maak daar goeie afspraken van/over.

Dit is een prima oefening in :

- leren argumenteren
- beseffen dat een regel goed of slecht kan zijn

- inzien dat regels niet voor eeuwig en drie dagen hetzelfde moeten blijven maar veranderbaar zijn

2. Gebodsbordjes maken

Verzamel met je klas veel voorkomende verbodsbordjes.

Bijvoorbeeld:

'verboden op het gras te lopen'

'niet aanraken aub'

'verboden te voetballen'

Maak daarna met hen een omgekeerde denkoefening en laat ze 'gebodsbordjes' maken.

Bijvoorbeeld:

'gelieve op het gras te lopen'

'raak mij aan aub'

'gebruik deze garagepoort alstublieft als goal'

Het is het plezierigst als je hier niet alleen over praat, maar de verbodsbordjes [of foto's ervan] ook fysiek verzamelt.

En daarna de gebodsbordjes effectief maakt en plaatst.

Bijvoorbeeld door bij de kunstwerken die je in de klas hebt gemaakt

bordjes te hangen met 'raak mij aan aub' of 'streel mij'.

En door op de muur van de speelplaats een bord te hangen met 'gebruik mij als goal aub'.

3. Vier voetbalvarianten of hoe de spelregels veranderen soms de beste oplossing is

Het is tijdens de speeltijd dikwijls hetzelfde. Bij 'vrij spel' in de jeugdbeweging ook: veel jongens willen voetballen. De meeste meisjes niet. Erover praten verandert daar niets aan. Afwisselen evenmin. Als het voetbal is, zijn de meeste jongens content. Bij 'elastiek springen' bijna alle meisjes en nauwelijks jongens. Toch is er een manier om voetbal te spelen die voor iedereen tof is. Maar dan moet je wel de spelregels durven veranderen. Zodat de goeie sjotters onder de jongens hun techniek kunnen blijven trainen en de meisjes en voetbalhaters onder de boys niet slechter spelen dan de voetbalfanaten. Hieronder vind je vier manieren om van voetbal een totaal ander spel te maken dat toch een beetje hetzelfde blijft:

<p>1. voetbal met bewegende keepers
Leg een plank op het hoofd van je doelmannen of vrouwen en laat die goals op het veld rondlopen zoals de andere spelers.</p>	achter mekaar, met hun handen op de schouders van het vorige kind. Zij zijn de trein. Laat een ander kind de ‘seinwachter’ zijn. Neem nog 4 kinderen en laat hen een groepje treinreizigers zijn. Kies nog een kind dat een eenzame treinreiziger is. Maak een NMBS parcours. Zet het groepje treinreizigers op een bepaalde plek. Zet de eenzame treinreiziger op een andere plek en plaats de seinwachter tussen de groep en de eenzame reiziger in. Laat de trein rijden. Als hij bij de seinwachter komt, laat je hem stoppen. Je vertelt dat de trein defect is en zal ontsporen. Daar is niks aan te doen. De seinwachter kan alleen kiezen of hij die ene reiziger doodrijdt of het groepje van vier. Dat doet hij door zijn linkerarm uit te steken [als de ene reiziger in het verlengde van zijn linkerarm ligt]. Of door zijn rechterarm uit te steken [als het groepje in het verlengde van zijn rechterarm ligt].	treinreiziger waren? Is hun leven minder waard dan dat van die anderen? Doe de treinrit opnieuw. Deze keer is de eenzame treinreiziger vb het zoontje van de seinwachter. Wat beslist hij nu? Laat hij zijn eigen kind doodrijden? [Want 1 dode is minder erg dan 4 doden]. Of kiest hij ervoor om de groep te laten verpletteren? [Want welke vader vermoordt nu zijn eigen kind?] Doe de treinrit een paar keer. En verander telkens ofwel de identiteit van de eenzame treinreiziger ofwel die van de groep. De eenzame treinreiziger kan het kind van de seinwachter zijn of zijn beste vriend, een hele dikke man, een bloedmooie vrouw ... De treinreizigers kunnen de vrienden zijn die bij de zoon van de seinwachter in de klas zitten, een bende hooligans die de seinwachter hebben gepest ...
<p>2. voetbal à la Ronquière
Speel voetbal niet op een plat veld maar op een hellend vlak of helling. De voetbalfanaten moeten naar boven sjotten, de voetbalhaters naar beneden. Daarna omgekeerd</p>		
<p>3. voetbal in het pikkedonker
Speel het 's nachts met pillampen. Heel spannend: je herkent je eigen elftal niet.</p>		
<p>4. levende sjotterkas
Maak de spelers met touwen aan elkaar vast volgens de opstelling van een tafelfoetbalspel of sjotterkas.</p>		
Kies daarna met je klas een nieuw spel. Verander samen de spelregels op zo'n manier dat het ook echt een 'ander spel dan anders' wordt.		
<p>4. Zou jij de dikke man doodrijden?
Zet 6 kinderen uit je klas in een rij</p>	Vaak vinden kinderen dat 1 mens doodrijden minder erg is dan 4 mensen doodrijden en kiest de seinwachter ervoor om de eenzame treinreiziger te overrijden. Vraag hen of zij hetzelfde zouden beslissen als zichzelf die ene	Dit is een prima oefening om te ontdekken dat 'moraal' niet altijd zo eenduidig is als het op het eerste gezicht lijkt. En dat wat wij 'juist' of 'fout' vinden tegenover iemand soms/ dikwijls bepaald wordt door om wie het gaat en niet door de daad an sich.

2. als je uit de pas loopt maak je het mooiste ritme

over fantasie | werkelijkheid | spelen

FILOSOFISCHE ACHTERGRONDVRAGEN

In de voorstelling gebruiken Guillaume, Lidewij en Natascha voortdurend hun fantasie: een groene slaapzak kan zowel dienen als koningsmantel als om een krokodil te maken. Ze spelen er met de werkelijkheid op een manier zoals vooral kinderen dat doen en kunnen. Ze spelen met de realiteit die daardoor compleet anders wordt.

Hiernaast staat een kort stukje uit een toespraak die Ilse Daems op 22 november 2018 in De Studio over 'spelen' hield. Lees deze tekst met je collega's. Bespreek samen hoe jullie als leerkrachten de rol van 'spelen' zien.

“Er zijn door de tijden heen heel wat filosofen die zich met het thema ‘spelen’ hebben bezig gehouden en daar uitspraken over hebben gedaan. Nietzsche noemt volwassenheid ‘het herontdekken van de serieusheid die we als kind hadden tijdens het spelen’. Johan Huizinga ziet in zijn prachtboek *‘homo ludens’* het ludieke als een wezenlijk kenmerk van onze menselijke beschaving. En er is ook de vrijwel onbekende maar fenomenale Canadese filosoof, Bernard Suits, die erin geslaagd is om te doen wat Wittgenstein [toch ook niet de eerste de beste] niet kon: een definitie geven van ‘spelen’. Wittgenstein heeft dat hard en dikwijls geprobeerd maar het is hem niet gelukt. De arme man raakte compleet in de war van alle verschillende soorten spelen die er zijn: gezelschapsspelen, sporten, groepsspelen, solitaire spelletjes, competitieve spelen, niet competitieve spelen ... En dan had die mens nog het geluk dat Minecraft en dat soort games in zijn tijd gewoon nog niet bestonden.

In zijn boek *‘The Grashopper’* definieert Suits spelen op deze manier: ‘Playing a game is a voluntary attempt

to overcome unnecessary obstacles.’ Spelen is uit volstrekt vrije wil proberen om overbodige en nutteloze obstakels te overwinnen. Die definitie vind ik zeer to the point en juist. Vooral dat van die nutteloze en overbodige obstakels. Vooral dat vind ik fantastisch.

Waarom?

Tegenwoordig haalt niemand het nog in zijn hoofd om te betwisten dat spelen onmisbaar is voor de ontwikkeling van kinderen. Spelen is goed voor hen. Het maakt kinderen oplossingsgericht, inventief en creatief. Daar is iedereen van overtuigd. Maar als spelen inderdaad zo onnoemelijk goed is, waarom houden we er dan op een bepaald moment mee op? Trouwens, wat bedoelen we exact met dat ‘goed’? Waar zit dat goeie voor ons dan precies in?

Intuïtief denken wij meestal dat spelen een soort oefenen is voor later. Volgens ons doen trouwens niet alleen mensen kinderen dit, maar ook dieren. Jonge katjes bijvoorbeeld spelen

eindeloos met balletjes, pluimpjes en speelgoedmuizen. Ze springen daarmee om alsof het prooien zijn. Het ligt dus voor de hand te denken dat zij op die manier hun skills trainen voor later. Alleen zijn katten die in een laboratorium zijn opgegroeid en die in hun jeugd nooit de gelegenheid hebben gekregen om met voorwerpen te oefenen desondanks direct in staat om de eerste de beste muis die ze als volwassen poes krijgen aangeboden, onmiddellijk te vangen en efficiënt te doden. En hoe verklaar je dat octopussen [die wij toch niet direct bij de hogere diersoorten rangschikken] echte Lego-experten zijn? [Echt waar, ik heb lang in de zoo gewerkt en daar was een octopus,

daar was een inktvis die duizend keer beter met Lego kon bouwen dan ik, terwijl ik daar zelf toch ook echt niet slecht in ben.]

Is al dat spel wel de noodzakelijke voorbereiding op het zagezegde 'echte werk' later zoals dat zo logisch klinkt? Zou spel in evolutionaire zin niet net zo goed volstrekt nutteloos kunnen zijn? Een wat bizar maar

onvermijdelijk neveneffect van een brein? Een soort onvoorziene bonus? En zou het niet kunnen dat spelplezier uitgerekend net in dat nutteloze schuilt? Dat spelen vooral of zelfs alleen maar zo plezierig is omdat het 'umsonst' is?

[Ilse Daems in De Studio
op 22 november 2018]

BEELD: Evert Thiery

TO DO'S

1. Woordsommen

Doe op school ook in de 'serieuze' lessen een keertje anders dan anders. Verander bijvoorbeeld eens de werkelijkheid in de rekenles. Meestal rekenen wij mensen met getallen. Maar je kan dat ook met woorden doen. Hieronder staan een paar 'woordsommen':

geel + blauw =
boterham + kaas =
groot - zwaar =
groot - heel groot =
lief : klein =
mooi x rood =
groot + groot =
soms : drie =
verstoppertje - ogen =

Laat je klas deze woordsommen maken. Je zal verstoeld staan van sommige antwoorden. [Bij mooi x rood = ... antwoordde Tobias van vier bijvoorbeeld 'blozen'.] Laat hen daarna zelf ook woordsommen bedenken en maken. En geef hen als kers op de taart tot slot dit denkraadsel als hersenkraker: 'Ik heb twee druiven. Als ik ze opeet, eet ik dan alleen de druiven of eet ik óók de twee?'

2. De geloofs/denktabel

Het is eigen aan kinderen om werkelijkheid en fantasie niet altijd goed uit mekaar te kunnen houden. Ze hebben het [net als grote mensen] ook lastig met het onderscheid of ze iets 'vinden' of 'zeker weten'. En met hoe het komt dat ze die mening hebben of iets zeker weten. Een goeie oefening om dat onderscheid beter te leren zien is het invullen van een geloofs/denktabel. Hieronder vind je een voorbeeld van zo'n tabel. Het is de bedoeling dat de kinderen naast de uitspraken een kruisje zetten in de kolom die voor hen voor die uitspraak toepasselijk is. Deze geloofs/denktabel is natuurlijk maar een voorbeeld van hoe het kan. Het spreekt vanzelf dat jij ze kan aanpassen aan de leeftijd van jouw klasgroep en aan de realiteit die daar op dat moment aan de orde is.

3. Een croque monsieur strijken

Zélf s kinderen denken soms eerder klassiek en/of stereotiep. Help hen die stereotiepen te doorbreken. Onderzoek met hen of je de warmte van een strijkijzer bijvoorbeeld ook kan gebruiken om te koken. Breng een strijkijzer, bakpapier, aluminiumfolie,

brood, kaas en ham mee. Prepareer de croques en leg er een laag bakpapier of aluminiumfolie op. Maak het strijkijzer warm. 'Strijk' dan eerst de ene kant van de croque, dan de andere. Eet de gestreken croques.

4. Goed doen met je 'verkeerde' hand

Laat de kinderen gedurende een bepaalde tijd alleen hun 'verkeerde' hand gebruiken. [De linkshandigen gebruiken hun rechterhand en omgekeerd.] Laat ze daarna vertellen wat ze met die verkeerde hand gepresteerd hebben. Laat ze een pen of stift in allebei hun handen nemen. Laat ze met die twee handen tegelijk een driehoek, een vierkant, een cirkel, een rechthoek tekenen. En met hun twee handen tegelijk de zin schrijven: 'met twee handen tegelijk.'

5. Teken zonder pen of potlood

Laat je klas een tekening maken met alleen maar plakband. Daarna eentje met alleen maar elastiekjes.

	ik geloof/denk dat ...	ik weet zeker dat ...	ik heb van ... geleerd dat ...	ik vraag me af of ...
... mijn jas in de gang aan de kapstok hangt				
... dieren ook een eigen taal hebben				
... je na je dood aan een nieuwe leven begint				
... vogels dinosauriërs zijn die niet zijn uitgestorven				
... iedereen graag gelukkig wil zijn				
... er altijd wel iemand is die van je houdt				
... de wereld rond is en je er toch niet afvalt				
... straffen helpt				
... er een andere wereld kan bestaan als die van ons				
... we op een andere planeet verder leven als de wereld vergaat				
... je ooit een nieuwe start en een tweede kans krijgt				
... er bij oostenwind meer kwallen op het strand liggen				

3. ik zie je zo graag dat ik je wel zou kunnen opeten

over [gebrek aan] ruimte en vrijheid | over angst

FILOSOFISCHE ACHTERGRONDVRAGEN

In de voorstelling vertelt Lidewij het verhaal van een koning en een koningin die hun kind zoouoooo graag zien dat ze er eerst een mummie van maken [om het tegen alle mogelijke invloeden en gebeurtenissen van de buitenwereld te beschermen] en het daarna zelf oppeuzelen zodat niemand anders dat kan doen.

Deze verstikkende beschermingsdrift onder het mom van 'graag zien' is iets wat kinderen zeker herkennen. Ze mogen niet op iets klimmen uit schrik dat ze zouden vallen. Hun ouders zijn tegen te vroeg een gsm krijgen en tegen teveel 'schermtijd' daarop. Maar ze krijgen er toch eentje omdat hun ouders schrik hebben dat hen iets overkomt en willen dat de kinderen hen dan tenminste kunnen verwittigen.

Diezelfde 'lief zijn voor' en 'beschermende' houding nemen kinderen zelf aan tegenover hun eigen vrienden en mensen die hen lief zijn.

Daarom verbreden we het thema. Ga dus met je klas het gesprek aan over:

moet je lief zijn voor anderen & hen beschermen?

ja, als zij lief zijn voor mij

ja maar ...

wie moet dan als eerste lief

zijn: jij of de anderen?

krijg jij het soms niet op je

zenuwen van [te] lieve mensen?

kunnen mensen er lief uitzien en

lief doen en het toch niet zijn?

kunnen mensen lief zijn

en er niet zo uitzien?

ja, zelfs als ze niet lief

zijn voor mij

ja maar ...

wat als ze je slaan?

kun je altijd voor iedereen lief zijn?

waarom vind je het zo belangrijk om

lief te zijn en anderen te beschermen?

**ja, want dan kan ik hen
van alles vragen**

ja maar...

staat lief zijn niet los van

dingen krijgen?

als zij jou ook van alles vragen, geef

je het hun dan om lief te zien?

zal je kwaad worden als je

niet krijgt wat je wilt?

vind jij het plezant als mensen –net

als jij- lief zijn om iets te krijgen?

**nee, want sommige mensen
willen mij kwaad doen?**

ja maar...

moet je zelf onaardig zijn tegen

mensen die niet aardig zijn?

kun je mensen die je kwaad

willen doen soms begrijpen?

als je juf of je ouders je straffen,

willen ze jou dan kwaad doen?

ja, maar alleen als ik goedgezind ben

ja maar ...

moet je onvriendelijk worden

als je slechtgezind bent?

ben jij de baas over je humeur of

is je humeur de baas over jou?

vind jij het normaal om het humeur

van anderen te moeten ondergaan?

TO DO'S

1. Moeder heeft mensjes gebakken

Essentieel voor 'empathie' is dat je probeert in de schoenen van de ander te gaan staan. Ouders en leerkrachten in die van hun kinderen, kinderen in die van hun ouders. Empathie is niet gemakkelijk.

Om zorgvuldig te zien, moet je verder kijken dan je neus lang is. Je moet 'het eerste zicht' voorbij. Soms moet je zelfs nòg een stap verder gaan. En kijken door de ogen van iemand anders. Als een meisje op de hoek van de straat een jongen kust, moet je door haar ogen kijken om te zien hoe lief en bijzonder die gewone jongen is. Pas dan kan je de kriebels voelen in háár buik. Kijken door de ogen van iemand anders doet je meestal veel beter zien. Maar het is niet altijd gemakkelijk om het te doen. Daar zijn al veel ingewikkelde boeken over geschreven. Maar een verhaal kan dat ook duidelijk maken.

Het verhaal hieronder probeert mensen begrip en empathie te laten opbrengen voor vissen door de rollen om te draaien en vissen met ons te laten doen wat wij met hen uitspoken.

Vertel dit verhaal aan je klas. Laat hen daarna zelf zo'n 'omgekeerde' verhalen verzinnen en vertellen.

MOEDER HEEFT MENSJES GEBAKKEN

Er was eens, niet zo lang geleden, het zou zelfs gisteren kunnen geweest zijn of vandaag nog, een gewone vijver. In die vijver zit een vrouwvis te vissen. Ze heeft een zwembandje aan om boven te blijven drijven en aan haar hengel bengelt een zakje friet. Naast haar staat -op een vlotje van autobanden- een pot mayonaise. En ook een stereo-zwemman waar muziek uitswingt:

"des zomers als de zo-o-on schijnt dan regent het hier niet- nee niet- dan komt het boze vi-i-isje hier vissen met zijn friet -ja friet- met andalouse of mayonaise met curryketchup of tomatase met zijne friet met mayonaise". De vrouwvis zingt vrolijk mee en maakt ondertussen lokkende geluiden. Drie mensen komen er voorbij. De eerste peutert een friet uit het zakje maar blijft niet aan het haakje hangen. De vrouwvis is diep teleurgesteld. De tweede mens heeft minder geluk. Opgewonden haalt de vis

hem dichterbij, maar zegt dan met spijt in de stem: "Jij bent te groot. Jammer. Maar grote mensen smaken vies. Ik gooi jou terug op het land." En dat doet ze. Dan komt er een tienermeisje voorbij. Ook zij blijft aan het haakje hangen. Het visje is nu zielscontent: "Eindelijk nog eens een fris, jong meisjeslijf. Dat is lang geleden. Mmmmm ... meisjes. Die heb ik het liefst." Het meisje gilt en spartelt. Maar dat helpt niks. De vis houdt haar krachtig kopje onder tot ze niet meer beweegt. De vrouwvis neemt het dode meisje mee naar haar keuken. Ze kiest 'het verukkulukke mensbaksels' kookboek en begint het meisje te bereiden. Eerst hakt ze zonder boe of ba de kop eraf. De huismossel eet hem op. Daarna leest het visje luidop voor en doet intussen wat ze zegt: 'Stroop het oppervel eraf. [Het visje doet de kleren van het meisje uit.] Verwijder -indien nodig- het tweede vel van de filets. [De vis vilt het meisje.] Vergeet niet te ontbenen. [Ook dat gebeurt.] Snij de mensfilet in stukken en strooi er wat citroensap en zout over. Doe bouillon in een pan, breng aan

de kook en voeg de mens, rijst, paprikapoeder en peper toe. Maak op smaak af en serveer er heerlijk groen zeewier bij. De vrouwvis zet het meisje op tafel en roept: “Kinderen, naar huis komen! Moeder heeft mensjes gebakken!” Twee visjes komen gehoorzaam naar huis gezwommen. Eentje is heel blij en vraagt enthousiast: “Mama, mama, krijg ik de borstjes? Die vind ik zo zacht en zo sappig!” Dat ene visje krijgt de borstjes. Het andere visje zit met een lang gezicht en trage vinnen in het meisje te prakken. Dat maakt de mamavis boos en ze zegt kwaad: “Doe voort. Jij zit altijd met lange kieuwen te kauwen. Je zal nooit groot en sterk worden en later geen mensen kunnen vangen.” “Dat is dan net goed”, antwoordt het visje vinnig. “Ik wil geen mensjes eten. Ik wil alleen zeewier. Want mensen dood doen is stout.” Dat ontroert de mamavis. En ze zegt lief en troostend: “Maar neen, jongen. Mensen vangen is niet erg. Zij zijn dat gewoon. Ze weten er niets van. Mensen hebben geen gevoel. Mensen zijn toch geen vissen!!!” En de moraal van dit verhaal is -je kan

niet missen: dat mensen minstens even ‘stom’ zijn als vissen...

2. Maak een zo lelijk mogelijke tekening

Kinderen proberen dikwijls [net als andere volwassenen] anderen te ‘behagen’ door zo goed mogelijk te presteren en door te doen wat van hen verwacht wordt. Daarom is ‘maak een zo lelijk mogelijke tekening’ voor hen een zeer ontredderende en ontregelende opdracht. Ze proberen immers altijd om ‘zo mooi mogelijk

te tekenen’. Kondig aan dat jullie gaan tekenen of schilderen. Geef dan de opdracht om een zo lelijk mogelijke tekening te maken. Een mooie tekening maken is ten strengste verboden. Daar staat straf op. De kinderen werken individueel en je weigert elke steun of begeleiding. Op het einde organiseer je een tentoonstelling. De hele groep bekijkt de lelijke tekeningen. Zijn de leerlingen in hun opzet geslaagd? Is iedereen het erover eens dat de tekeningen lelijk genoeg zijn om voor lelijk door te

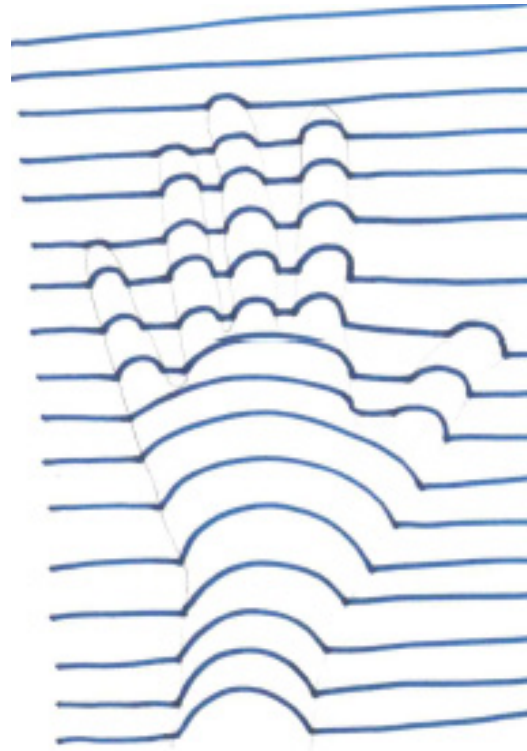

gaan? Ga dan een gesprek aan met hen over die begrippen 'mooi' en 'lelijk'. Is schoonheid/lelijkheid iets wat in de dingen [tekeningen, kunstwerken] zelf zit? Of woont schoonheid/lelijkheid vooral in de ogen van wie naar die tekeningen en kunstwerken kijkt?

3. Angstamulet

Bange ouders en leerkrachten kweken bange kinderen. In de voorstelling maakt Guillaume voor zichzelf een magisch harnas dat hem beschermt tegen alles waar hij bang voor is. Maak met je klas een 'angstamulet', een amulet die hen beschermt tegen hun schrik.

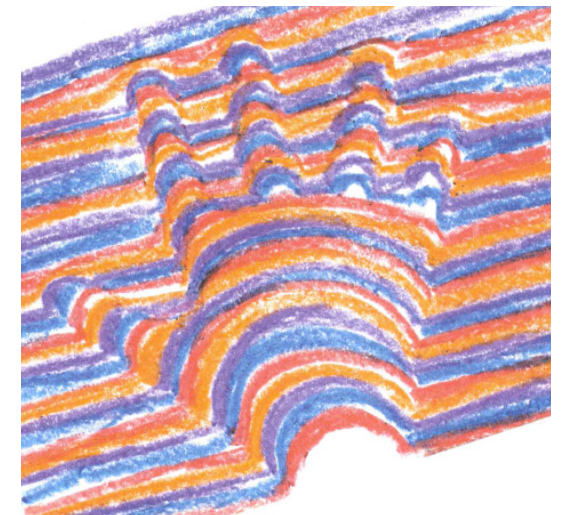
Laat ze hun eigen hand in 3D tekenen. Dat doen ze door op een blad papier met hun 'goeie' hand de omtrek van hun 'slechte' hand te tekenen met een potlood. [Als de kinderen te klein zijn om dat zelf te doen, doe jij het voor hen. Als sommigen het motorisch [nog]

niet aankunnen, laat je hen helpen door andere kinderen de omtrek van hun hand te laten tekenen.] Als die handomtrek op het blad staat, tekenen ze met een stift horizontale lijnen op het blad. Ze beginnen aan de linkerkant van het blad tot ze aan de omtrek van de hand en de vingers

komen. Buiten de hand zijn de lijnen recht. Binnen de hand en vingers zijn ze gekromd. Ze gebruiken twee of meer verschillende kleuren en laten die afwisselen. Dat doen ze tot ze het volledige blad en hun hele hand hebben ingekleurd. Het 3D effect wordt steeds duidelijker. Op het einde lijkt het wel alsof hun hand uit het papier komt!

Laat hen deze 3D hand gebruiken als amulet. Om 'stop' te zeggen tegen alles wat hen bang maakt.

4. is de wereld van mij of ben ik van de wereld?

over verantwoordelijkheid | anderen helpen | milieubewustzijn

FILOSOFISCHE ACHTERGRONDVRAGEN

In de voorstelling is de wereld ziek.
Hij heeft –behalve behoorlijke burn-out symptomen- ook serieus last van plastic afval in zijn ingewanden.
Dokter Guillaume wil hem genezen door hem te opereren.
Kinderen voelen zich vaak verantwoordelijk en verschrikkelijk ‘verplicht’ om de wereld en andere mensen te helpen.
Ga met hen het gesprek aan over de vraag:

moet je de wereld en anderen helpen?

**nee, want iedereen moet leren
om zichzelf te redden**

ja maar ...
hebben we geen anderen nodig om zelfstandig te leren worden?
is het verkeerd dat je soms andere mensen nodig hebt?

**ja, want ik doe de wereld en
andere mensen graag een plezier**

ja maar ...
help je anderen om jezelf een plezier te doen of om anderen plezier te doen?
ben je kwaad als de wereld en die anderen je niet bedanken?
vind jij het altijd leuk om geholpen te worden?

**nee, onbekenden hoef
je niet te helpen**

ja maar ...
hebben onbekenden minder hulp nodig dan mensen die we kennen?
kan je iemand leren kennen door hem te helpen?

**ja, want op die manier
krijg ik veel vrienden**

ja maar ...
als iemand bij jou blijft omdat je hem helpt, is dat dan wel een echte vriend?
als je vrienden je niet helpen, kun je dan vrienden blijven?
als je ver weg bent en je vrienden niet kunt helpen, raak je ze dan kwijt?
als je iemand helpt, word je dan altijd zijn/haar vriend?

ja, want ik mag niet egoïstisch zijn

ja maar ...
moet je niet óók aan jezelf denken vóór je aan anderen denkt?
weet je altijd hoe je anderen moet helpen?
is de wereld voor jou alleen niet te groot en zijn er niet te veel anderen?
moet je anderen helpen als ze je niets vragen?

TO DO'S

1. Met de wereld spelen

Kinderen voelen zich vaak erg verantwoordelijk voor de wereld waarin we leven. Ze zijn begaan met het milieu, klimaatverandering, oorlogen... Vaak baseren ze zich voor hun mening daarover echter vooral op gezagsargumenten en op weten van 'horen zeggen': 'Mijn papa werkt bij Natuurpunt en zegt dat ...' 'In de biologieles hebben we geleerd dat ...' 'Ik ben lid van Greenpeace en in hun tijdschrift heb ik gelezen dat ...' Soms zijn ze zo begaan met wat er slecht gaat, dat ze vergeten dat de wereld er ook is om plezier te maken en – zoals Lidewij, Guillaume en Natascha in de voorstelling- zotte dingen te doen. Laat je klas met de wereld 'spelen'. Haal uit de turnzaal een grote veelkleurige parachute. Zorg voor 1 grote en 10 kleine werelddolletjes en/of –balletjes. Laat de kinderen rond de parachute staan en die vasthouden.

Speel met hen deze coöperatieve spelletjes:

- De parachute is de oceaan. De kinderen maken 'golven'. Begin bij windkracht 2 en ga tot 10 beaufort en weer terug.
- Iemand is de haai. Die haai duikt met een frisbee als vin onder het parachutewateroppervlak en knijpt iemand in zijn/haar knie. Dat 'slachtoffer' slaakt een ijselijke gil en wordt op zijn/haar beurt de haai.
- Gooi de grote werelddol in de oceaan. De kids proberen hem zo hoog mogelijk te gooien en terug op te vangen.
- Laat de werelddol stormen doorstaan tot 10 beaufort.
- Verdeel de groep in twee. De linkerhelft probeert de wereld aan de rechterhelft uit het parachutewater te krijgen. De rechterhelft probeert hetzelfde te doen aan de linkerkant.
- Gooi de 10 kleine werelddolletjes in de parachuteoceaan en de kids proberen die verschillende werelden bij elkaar te houden in het oceaandolletje.

2. Een broodje aarde

Vertel aan je klas over het begrip ‘tegenvoeter’ en leg hen dat begrip uit. Doe daarna een bijzonder experiment. Neem contact op met een school/klas aan de ‘andere’ kant van de wereld. [Als je met oudere kinderen werkt, kan je hen laten uitzoeken wat de exacte andere kant is van de plaats waar jullie school staat. Er zijn tools die je bij die aardrijkskundige berekening kunnen helpen.] Spreek met die klas aan de andere kant van de wereld een exacte datum en uur af. Op krak dezelfde dag en uur leggen jullie een halve sandwich met ‘smos’ omgekeerd op die plek. En je vraagt de klas aan de andere kant van de wereld om hetzelfde te doen met ‘beleg’ dat voor die regio typisch is. Maak een foto en vraag je tegenvoetersklas om dat ook te doen. Op dat moment hebben we een ‘earth sandwich’: een boterham waar een ganse planeet tussenligt. Een boterham met de hele aardbol als beleg!

3. Wanneer noem je een land “mijn” land?

In de voorstelling spelen de drie acteurs koning en koningin. Ze bedenken zelf een land en de regels die daar gelden en proberen op die manier ‘verkozen’ te worden.

Bespreek met je klas eerst het begrip ‘land’.

- wat is een land?
- wanneer noem je een land ‘mijn’ land?
- kan iemand twee landen hebben?
- kan een land ook verdwijnen?

Laat ze dan zelf een eigen land bedenken.

- hoe heet jouw land?
- wat staat er op de postzegel van jouw land? [teken die postzegel.]
- wat is de hoofdstad?
- hoe heten de rivieren ?
- hoe zien de monumenten eruit?
- wat zijn typische gerechten in jouw land?
- wie is er de baas?
- voel je je thuis in jouw land?

Bespreek met hen wat ‘je thuis voelen’ betekent.

- wanneer voel je je ergens thuis?
- kun je je ergens thuis voelen waar je niet woont?
- kun je ergens wonen zonder je er thuis te voelen?
- zijn er mensen die zich overal thuis voelen?
- kunnen dieren zich ergens thuis voelen?
- kunnen dingen [voorwerpen] zich ergens thuis voelen?
- kunnen gedachten zich ergens thuis voelen?
- mogen vreemdelingen binnen in jouw land?
- hoe herken je een vreemdeling?
- hoe lang blijf je een vreemdeling?
- kan iedereen een vreemdeling zijn?
- waarom willen mensen naar vreemde landen gaan?
- kun je een vreemdeling zijn in je eigen land?
- kun je een vreemdeling zijn voor jezelf?
- hoe zou de wereld eruitzien zonder vreemdelingen?

4. Plasticart

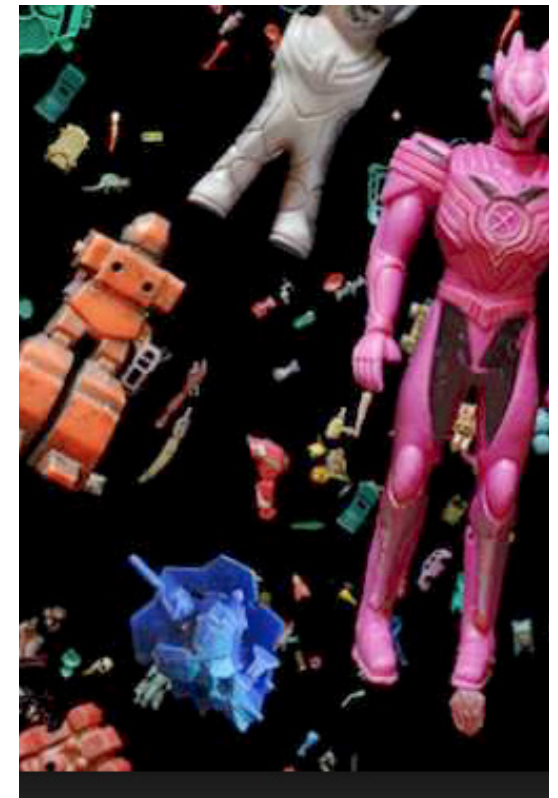
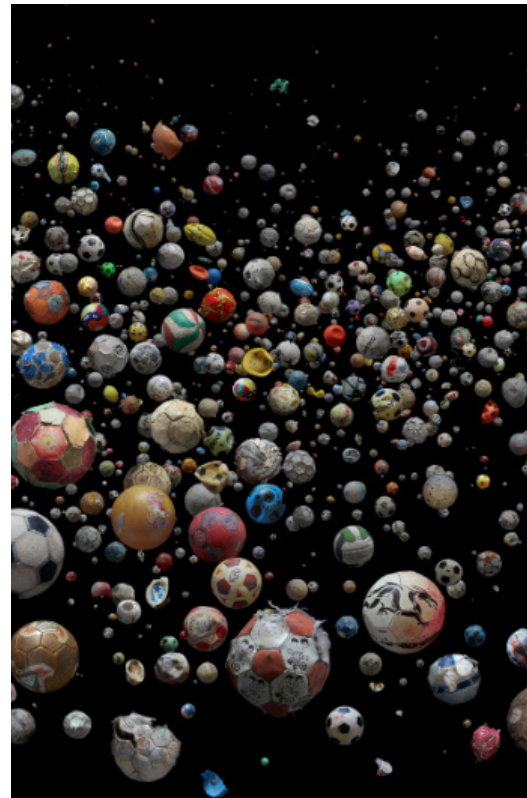
In de voorstelling opereert Guillaume de wereld.
Hij haalt bergen plastic uit de ingewanden van de aarde.

Mandy Barker is een kunstenares die met haar werk ageert tegen hoe wij onze oceanen doen 'verdrinken' in plastic. Soms maakt ze composities. Bijvoorbeeld met de 500 stukjes plastic die ze in de maag van 1 albatros gevonden heeft.

Soms maakt ze reeksen: over plastic ballen, over speelgoed. Of ze legt gewoon verzamelingen en collecties 'plastic soup' aan.

Bezoek met je klas haar website: mandy-barker.com

Of print de foto's van haar werk en laat ze zien. Verzamel daarna met je klas allerlei plastic afval. Maak er kunstwerken mee als 'protest' tegen onze plasticmanie. Organiseer een tentoonstelling. Nodig ouders en andere leerkrachten uit. Laat je leerlingen 'gids' zijn op die tentoonstelling en tekst en uitleg geven over het waarom en hoe ervan.

En braaf zijn! 5+

Humoristische ode aan het speelse kind

Stel je voor: voor één middag verdwijnen plots alle volwassenen, de tv, de computer, de hobby- en huiswerkagenda én vooral het zinnetje: *'En braaf zijn!'*. Een middag om te spelen, zot en ondeugend te zijn, je vuil te mogen maken, risico's te nemen. *'Pas op'* en *'Voorzichtig zijn!'* ruilen we in voor avontuur en heerlijk griezelen. Jongens worden meisjes en omgekeerd. Zwart en wit bevatten plots alle kleuren. Rollen en regels keren we om en het gedresseerde kind laten we vrij.

Weg met de betutteling!

Lang leve het wilde kind!

En braaf zijn! viert het samen fantaseren, creëren en spelen.

Een inspirerende associatieve voorstelling vol ontroering.

Een pleidooi om even ongeremd kind te mogen zijn.

Tekst & regie **Hanneke Paauwe**

Spel **Eva Schram, Anna Vercammen & Bert Dobbelaere**

Kostuums **Sara Dykmans** Decor **Kristof Morel** Geluidsdecor **Wannes Deneer**

Productie **Hanneke Paauwe & Villanella** Met dank aan **GC De Kroon**

BEELD: Maaïke Buys

“Kinderbloed kruipt waar het wil.”

“Als mams en paps van huis zijn, dansen de kinderen op tafel.

Hanneke Paauwe brengt een ode aan het speelse kind.”

“De cleane woonkamer eindigt als één anarchistische beestenboel.”

Filip Tielens in De Standaard